

EDUSTAJANA TURVAPAIKKAMENETTELYSSÄ

Opas alaikäisen turvapaikanhakijan edustajalle

MAAHANMUUTTOVIRASTO
MIGRATIONSVERKET
FINNISH IMMIGRATION SERVICE

ERF

PAKOLAISNEUVONTA RY

EDUSTAJANA TURVAPAIKKAMENETTELYSSÄ

Opas alaikäisen turvapaikanhakijan edustajalle

MAAHANMUUTTOVIRASTO
MIGRATIONSVERKET
FINNISH IMMIGRATION SERVICE

ERF

PAKOLAISNEUVONTA RY

Hanke on saanut tukea Euroopan pakolaisrahastosta.
Tekijä on yksin vastuussa julkaisussa esitetyistä näkemyksistä eikä
Euroopan komissio vastaa tietojen perusteella tehdyistä päätelmistä.

ISBN 978-951-97605-7-5
© Pakolaisneuvonta ry

Kuvat: Teemu Kuusimurto
Taitto ja paino: AT-Julkaisutoimisto Oy, Helsinki 2010

Sisällys

ILMAN HUOLTAJAA TULLEET ALAIKÄISET TURVAPAIKANHAKIJAT	5
TURVAPAIKKAMENETTELYN KEHITTÄMISHANKE, ERF-PROJEKTI 2009	6
ALAIKÄISTEN ERITYISPIIRTEET TURVAPAIKANHAKIJOINA	
TURVAPAIKKAMENETTELY	8
Yleistä	8
Turvapaikkahakemuksen jättäminen	10
Edustajan määrääminen	11
Ennen kuulustelua	12
Henkilöllisyyden, matkareitin ja maahantulon selvittäminen	13
Oikeuslääketieteellinen iän arviointi	17
Ennen turvapaikkapuhuttelua	17
Maahanmuuttoviraston turvapaikkapuhuttelu	18
Ennen päätöstä	21
Päätöksen tiedoksianto	22
Myönteinen päätös	23
Muutoksenhaku Helsingin hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa	23
Käännyttäminen	24
Dublin-menettely	24
Ihmiskaupan uhrin	26
Alaikäisen säilöönotto	26
Salassapito	27
Tiedonsaanti	27
Lakimiehen vaihtaminen	27
Edustajuuden lakkaaminen	27
OLESKELULUVAT	29
Turvapaikka	29
Oleskelulupa humanitaarisen suojelun perusteella	29
Muut oleskelulupaperusteet	29
Oleskelulupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä	29
Oleskeluluvan myöntäminen ihmiskaupan uhrille	30
Tilapäinen oleskelulupa maasta poistamisen estymisen vuoksi (ns. B-lupa)	30
OLESKELULUPATYYPIT	31

ILMAN HUOLTAJAA TULLEET ALAIKÄISET TURVAPAIKANHAKIJAT

Suomessa turvapaikkaa vuonna 2008 haki 706 ja vuonna 2009 yhteensä 544 alaikäistä ilman huoltajaa maahan saapunutta lasta tai nuorta. Nämä ilman vanhempiaan tai muuta huoltajaa Suomeen saapuneet lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa.

Kansainvälistä suojelua hakeva lapsi on paitsi turvapaikanhakija, ennen kaikkea lapsi, joka on joko menettänyt vanhempansa tai huoltajansa tai joutunut eroon heistä. Lapsi on matkustanut pitkän, usein vaarallisen matkan hakeakseen turvaa. Hänellä itsellään ei välttämättä ole juurikaan ollut mahdollisuutta vaikuttaa itse omaan elämäänsä pitkään aikaan. Ilman huoltajaa tulleen alaikäisen turvapaikanhakijan kohdalla on muistettava, että häntä tulee myös koko turvapaikkamenettelyn ajan ensisijaisesti kohdella lapsena ja että hän tarvitsee erityistä suojelua sen vuoksi, että hän on alaikäinen.

Suurin osa näistä lapsista tulee maista, joissa on käynnissä sotatila tai aseellinen konflikti ja joiden ihmisoikeustilanne on erittäin huono. Lapsi saattaa paeta paitsi sotaa, niin myös sodan aiheuttamia muita konflikteja ja vaaroja. Lapsi voi olla vaarassa häneen itseensä tai perheeseensä kohdistuvan väkivallan vuoksi. Toisinaan lapsi pakenee oman perheensä ja sukunsa häneen kohdistamaa uhkaa, kuten pakkoavioittoa, kunniaväkivaltaa tai silpomista. Vanhemmat tai muut huoltajat voivat myös lähettää lapsensa pois turvatakseen lapselleen paremman elämän.

Olipa syynä lapsen kotimaastaan lähtöön mikä tahansa edellisistä, ilman huoltajaa tulleella turvapaikanhakijalapsella itsellään on yleensä ollut hyvin vähän vaikutusvaltaa omaan hädänalaiseen ja haavoittuvaan asemaansa.

TURVAPAIKKAMENETTELYN KEHITTÄMISHANKE, ERF-PROJEKTI 2009

Turvapaikkamenettelyn kehittämishanke on jatko projekti vuonna 2008 käynnistyneelle hankkeelle turvapaikkapuhuttelun kehittämiseksi. Ensimmäisenä toimintavuonna tehtiin laaja selvitys Maahanmuuttoviraston suorittaman turvapaikkapuhuttelun nykytilasta ja laadittiin suositukset turvapaikkapuhuttelun kehittämiseksi.

Vuonna 2009 hankkeessa on pyritty vastaamaan merkittävimpiin kehittämiskohteisiin, joita hankkeen selvitysvaiheessa havaittiin turvapaikanhakijoille tiedottamisessa ja kuulemistilaisuuksiin ja puhutteluihin osallistuvien tahojen kouluttamisessa. Ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijalasten edustajat sekä heidän kanssaan työskentelevät tahot pitivät tärkeänä turvapaikkatutkintaan liittyvän edustajaohjeistuksen laatimista.

Hankkeelle koottiin eri alojen asiantuntijoista koostuva sisältöryhmä, joka kommentoi ja esitti toiveita laadittavasta koulutusmateriaalista.

Hanke on toteutettu Pakolaisneuvonnan ja Maahanmuuttoviraston välisenä yhteistyönä. Projektipäällikkönä on toiminut Minna Siitonen Pakolaisneuvonnasta. Euroopan pakolaisrahasto (ERF) osallistuu hankkeen rahoittamiseen.

ALAIKÄISTEN ERITYISPIIRTEET TURVAPAIKANHAKIJOINA

Jokaiselle ilman huoltajaa tulleelle turvapaikanhakijalapselle määrätään yleensä Suomessa edustaja. Hän on lapsen ainoa laillinen huoltajan puhevaltaa käyttävä edustaja ja hänellä on tärkeä tehtävä valvoa, että lapsen etu otetaan mahdollisimman hyvin huomioon. Edustajan tehtäviin kuuluu olennaisesti yhteydenpito viranomaisten, oikeusavustajan ja muiden turvapaikkaprosessissa mukana olevien tahojen kanssa.

Lapsen edun huomioon ottaminen tarkoittaa, että lapsi nähdään ja häntä kohdellaan aina yksilönä, ottaen huomioon hänen kansallinen, kielellinen, uskonnollinen ja sivistyksellinen taustansa sekä mahdollisuuksien mukaan hänen yksilölliset tarpeensa, toivomuksensa ja mielipiteensä. Edustajan tulee muistaa, että lapsella on koko turvapaikkamenettelyn ajan oikeus tulla kuulluksi häntä itseään koskevissa asioissa, silloin kuin se lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen on mahdollista. Lapsella on oikeus puhua asioistaan luottamuksellisesti ja hänellä on myös oikeus saada tietoja itseään koskevista oikeuksista ja saatavilla olevista palveluista. Lapsella on myös oikeus saada tietoa turvapaikkamenettelystä, perheen jäljittämisestä, koti- tai asuinmaansa tilanteesta sekä perheenyhdistämisestä.

Edustajan tulee pyrkiä siihen, että yhteistyö eri toimijoiden kanssa sujuu mahdollisimman hyvin ottaen huomioon, että edustaja on valittu tehtäväänsä valvomaan turvapaikanhakijalapsen etua prosessissa siten kuin lapsen huoltaja tekisi.

Tämän oppaan tarkoituksena on antaa varsinkin uusille edustajille perustietoa turvapaikkamenettelystä ja edustajan tehtävistä siinä.

TURVAPAIKKAMENETTELY

Yleistä

Jokaisella ihmisellä, niin lapsella kuin aikuisella, on oikeus hakea turvapaikkaa oman valtionsa tai pysyvän asuinmaansa ulkopuolella. Turvapaikan hakeminen on YK:n ihmisoikeusjulistukseen, YK:n pakolaissopimukseen ja Suomen ulkomaalaislakiin kirjattu ihmisoikeus.

Alaikäisen ilman huoltajaa tulleen turvapaikanhakijan kansainvälistä suojelua koskeva hakemus käsitellään samassa prosessissa kuin täysikäistenkin. Alaikäisten hakemukset on kuitenkin käsiteltävä ulkomaalaislain 6§:n mukaan kiireellisesti ja päätöksenteossa on erityistä huomiota kiinnitettävä lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveystensä liittyviin seikkoihin. Ennen 12 vuotta täyttänyttä lasta koskevan päätöksen tekemistä on lasta kuultava, jollei kuuleminen ole ilmeisen tarpeetonta. Lapsen mielipiteet tulee ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Myös nuorempaa lasta voidaan kuulla, jos hän on niin kehittynyt, että hänen näkemyksiinsä voidaan kiinnittää huomiota.

Alaikäisen selvittämisvelvollisuus hänen kansainvälistä suojelua koskevista perusteistaan suhteutetaan hänen ikäänsä, eikä se lähtökohtaisesti voi olla yhtä laaja kuin aikuisen turvapaikanhakijan selvittämisvelvollisuus.

Vaikka lasta koskevat päätökset pyritään tekemään kiireellisinä, saatavat käsittelyajat venyä varsin pitkiksi. Kun vuonna 2008 keskimääräinen käsittelyaika alaikäisen turvapaikkahakemukselle oli 115 vuorokautta, niin oli se vuonna 2009 venynyt 192 vuorokautteen. Odottaminen on turvapaikanhakijalle aina raskasta, lapselle sen tekee vieläkin raskaammaksi ero vanhemmista tai muusta huoltajasta, lapsen omat mahdollisesti traumaattiset kokemukset kotimaasta ja matkalta, sekä epävarmuus tulevaisuudesta. Edustajan ja muiden lapsen elämässä olevien aikuisten tulee jatkuvasti pyrkiä turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin rakentamiseen, myös silloin, kun on todennäköistä, että lapsi ei tule saamaan lupaa jäädä Suomeen.

Jokainen turvapaikkahakemus tutkitaan yksilöllisesti. Kansainvälisen suojelun tarpeen tutkimisessa ja suojelun tarjoamisessa viranomaisia sitoo Suomen ulkomaalaislaki sekä EY-säädökset, kansainväliset sopimukset ja päätöslauselmat, joihin Suomi on sitoutunut.

Suomessa turvapaikkahakemuksen voi jättää henkilökohtaisesti joko poliisille tai rajatarkastusviranomaisille. Turvapaikkaa ei voi hakea ulkomailta käsin.

Kun turvapaikkahakemus on jätetty, viranomaiset aloittavat turvapaikkatutkiminnan. Poliisi tai rajavartiolaitos suorittaa ensin kuulustelun,

jossa selvitetään hakijan henkilöllisyys, matkareitti Suomeen sekä maahantulotapa.

Poliisi tai rajavartiolaitos selvittää myös sen, onko lapsi ollut turvapaikanhakijana toisessa Euroopan unionin jäsenmaassa tai Norjassa, Islannissa tai Sveitsissä. Samoin selvitetään, onko hänellä perheenjäsen jossain näistä maista. Alaikäisen turvapaikanhakijan hakemus käsitellään pääsääntöisesti siinä valtiossa, jossa hänen perheenjäsenensä laillisesti oleskelee, tai jos lapsella ei ole perheenjäsentä sopimusvaltioissa hakemuksen käsittelystä on vastuussa se valtio, josta hän on ensimmäiseksi hakenut turvapaikkaa, eli esimerkiksi hänen laitton oleskelunsa toisessa Euroopan valtiossa ei ole peruste käännättää häntä kyseessä olevaan maahan.

Jos turvapaikkahakemus käsitellään Suomessa, Maahanmuuttovirasto tai poikkeustapauksissa poliisi tekee varsinaisen turvapaikkapuhuttelun. Puhuttelussa selvitetään ne syyt, joiden vuoksi lapsi on joutunut lähtemään kotimaastaan. Puhuttelussa selvitetään myös, onko lapsella muita perusteita, joiden nojalla oleskelulupa Suomeen voidaan myöntää. Maahanmuuttovirasto ratkaisee turvapaikkahakemuksen lapsen kertomuksen, asiakirjatodisteiden sekä hänen kotimaansa ihmisoikeus- ja turvallisuustilanteesta olevien tietojen perusteella. Jos Maahanmuuttoviraston päätös on myönteinen, lapselle myönnetään oleskelulupa Suomeen joko pakolaisuuden, toissijaisen suojelutarpeen tai jonkin muun syyn perusteella. Mikäli Maahanmuuttovirasto katsoo, ettei turvapaikanhakijalla ole oleskelulupaperusteita, se tekee hakemukseen kielteisen päätöksen ja päättää yleensä samalla turvapaikanhakijan käännättämisestä tai karkottamisesta, ellei ilmene sellaisia syitä, joiden vuoksi maasta poistamista ei tule tehdä.

Maahanmuuttovirasto lähettää päätöksen turvapaikanhakijan asuinpaikkakunnan poliisille, joka antaa päätöksen tiedoksi. Turvapaikanhakijalla on oikeus valittaa päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen. Kirjalliset ohjeet muutoksen hakemisesta ovat päätöksen mukana. Muutosta voi Helsingin hallinto-oikeuden päätöksen jälkeen hakea korkeimmasta hallinto-oikeudesta (KHO), mikäli KHO antaa valitusluvan. Kun kaikki kotimaiset muutoksenhakekeinot on käytetty, asiasta voi valittaa vielä Euroopan Ihmisoikeustuomioistuimeen (EIT).

Käräjäoikeus määrää Suomeen ilman huoltajaa saapuneelle alaikäiselle turvapaikanhakijalle edustajan, jonka tehtävä on valvoa, että lapsen etu toteutuu menettelyn aikana.

Turvapaikanhakijalla on laissa taattu oikeus käyttää oman äidinkieltänsä tai sellaisen kielen tulkkia, jota hän ymmärtää. Turvapaikanhakijalla on myös oikeus saada oikeusapua asiassaan. Ilman huoltajaa tulleen alaikäisen turvapaikanhakijan edustajan tulee varmistaa, että lapsella on mahdollisuus käyttää asiassaan tulkkia ja avustajaa.

Turvapaikkahakemuksen jättäminen

Turvapaikkahakemus on jätettävä henkilökohtaisesti. Hakemus jätetään joko rajatarkastusviranomaiselle tai poliisille. Turvapaikkahakemus tulee jättää joko heti maahan saavuttaessa tai mahdollisimman pian sen jälkeen. Joissain tapauksissa hakemuksen voi jättää myöhemmin, esimerkiksi silloin, kun kotimaan olosuhteissa on tapahtunut muutos Suomessa oleskelun aikana.

Hakemuksen vastaanottava viranomainen antaa turvapaikanhakijalle turvapaikkahakemuslomakkeen täytettäväksi. Viranomainen kutsuu tulkin paikalle tai järjestää puhelintulkkauksen. Lapselle kerrotaan, että hänen tulee kirjoittaa lomakkeeseen äidinkielellään pääsyyt, miksi hakee turvapaikkaa, ja hänen on myös allekirjoitettava lomake. Jos lapsi on luku- ja kirjoitustaidoton, kirjaa viranomainen tulkin välityksellä hakemuksen hänen puolestaan.

Viranomainen kirjaa turvapaikanhakijan henkilötiedot ja kansalaisuuden sekä ottaa turvapaikanhakijalta henkilötuntemerkit, eli valokuvan ja sormenjäljet, jotka talletetaan ulkomaalaisen tunnistamisrekisteriin ja vähintään 14-vuotiaiden hakijoiden osalta myös Eurodac-rekisteriin. Lisäksi vähintään 14-vuotiaista tehdään ns. Eurodac-sormenjälkivertailu, jolla selvitetään turvapaikanhakijan mahdolliset oleskelut ja hakemukset muissa Euroopan valtioissa. Viranomainen voi tutkia turvapaikanhakijan mukana olevat matkatavarat selvittääkseen henkilöllisyyttä todistavien asiakirjojen olemassaolon sekä matkareitin tutkinnan osalta esim. matkalippujen olemassaolon.

Ilman huoltajaa tullee alaikäiselle turvapaikanhakijalle annetaan Maahanmuuttoviraston henkilötietolomake täytettäväksi mahdollisesti myöhemmin tehtävää huoltajien jäljittämistä varten. Silloin kun lapsi on luku- ja kirjoitustaidoton annetaan hänelle apua lomakkeen täyttämässä.

Turvapaikkaa hakevalle lapselle kerrotaan turvapaikkamenettelystä sekä hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan menettelyn aikana. Kun häntä on kuultu alustavasti, hänelle järjestetään majoitus ryhmäkodista ja hänet siirretään sinne. Viranomainen voi ottaa turvapaikanhakijan säilöön, jos on perusteltua aihetta olettaa, että hän piileskelemällä tai muulla tavoin menetellen estää tai huomattavasti vaikeuttaa itseään koskevaa päätöksentekoa tai maasta poistamistaan koskevan päätöksen täytäntöönpanoa; säilöönotto on tarpeellinen epäselvän henkilöllisyyden selvittämiseksi; taikka ulkomaalaisen henkilökohtaiset ja muut olot huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa hänen syyllistyvän rikokseen Suomessa (Ulkomaalaislaki 121§). Ennen alle 18-vuotiaan säilöön ottamista on kuultava sosiaaliviranomaisen edustajaa.

Alaikäinen ilman huoltajaa tullut turvapaikanhakija voidaan ottaa em. perusteilla säilöön Metsälän säilöönottoyksikköön, mutta häntä ei saa sijoittaa edes väliaikaisesti poliisivankilan tiloihin.

Edustajan määrääminen

Kun lapsi tai nuori on majoitettu ryhmäkotiin, tekee ryhmäkodin johtaja tai sosiaalityöntekijä käräjäoikeudelle hakemuksen edustajan määräämisestä.

Vastaanottokeskus ottaa yhteyttä edustajaan ja ehdottaa tälle edustettavaa. Edustaja tapaa lapsen ryhmäkodissa, jolloin sekä lapsi että edustaja allekirjoittavat suostumukset edustajaksi ja edustettavaksi ryhtymisestä. Samassa tapaamisessa edustaja kertoo lapselle edustajan tehtävistä. Lapsen on tärkeä ymmärtää, että edustajan tehtävänä on valvoa lapsen etua ja että edustaja on mukana turvapaikkaprosessin kaikissa vaiheissa. Edustajaksi ryhtyvän on tässä vaiheessa tärkeää kertoa lapselle, ettei edustajan tehtäviin kuulu lapsen päivittäinen hoito ja kasvatusta. Tapaamisessa edustaja ja lapsi tutustuvat toisiinsa päällisin puolin, edustaja ei ryhdy tässä vaiheessa kyselemään lapsen taustoista tarkemmin.

Edustajan kannattaa olla valmistautunut myös siihen, että lapsi saattaa olla traumatisoitunut tai että hänellä on muista syistä vaikeuksia luottaa aikuisiin. Kontaktin saaminen tällaiseen lapseen voi olla vaikeaa ja vaatii edustajalta kärsivällisyyttä. Edustajalla täytyy olla aidosti aikaa lapsen asioiden hoitamiseksi, joka voi olla viedä aikaa. Esimerkiksi turvapaikkakuulustelujen ja puhuttelujen järjesteleminen vaatii kaikkien mukana olevien toimijoiden aikataulujen yhteensovittamista. Myös tässä täytyy muistaa lapsen edun ensisijaisuus, pitkäksi venyvää prosessia ei yleensä voida pitää lapsen edun mukaisena.

Kun edustaja on ilmoittanut halukkuutensa tehtävään, toimittaa vastaanottokeskus hakemuksen käräjäoikeudelle. Käräjäoikeus lähettää päätöksen edustajanmäärämisestä ryhmäkotiin, edustajalle ja Maahanmuuttovirastoon.

Varsinkin siinä tapauksessa kun edustaja on vasta aloittanut edustajana toimimisen, on erittäin tärkeää että hän tutustuu turvapaikkaprosessin kulkuun mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Ennen kuulustelua

Ryhmäkodin sosiaalityöntekijä tekee lapselle alkuhaastattelun, johon myös edustajan tulisi osallistua. Tapaamisessa edustaja saa tietoa lapsen taustoista ja kokemuksista, eikä lapsen tarvitse välttämättä enää kertoa kaikesta uudelleen esimerkiksi lakimiehen tapaamisessa, sillä edustaja voi esittää tapaamisessa esiin tulleet tiedot avustajalle. Edustaja voi joko tämän tai erikseen järjestettävän tapaamisen aikana kertoa lapselle turvapaikkaprosessista ja lapsen oikeudesta oikeudelliseen apuun. Turvapaikkaohjeen mukaan tulee vastaanottokeskuksen informoida turvapaikanhakijaa oikeudellista apua tarjoavista tahoista. Ilman huoltajaa tulleen alaikäisen turvapaikanhakijan tapauksessa edustaja voi informoida lasta tästä ja sopia lapsen kanssa tapaamisesta lakimiehen kanssa. Edustajan tulee olla mukana lakimiehen tapaamisissa, myös silloin kun tapaaminen järjestetään ns. puhelinaikana. Puhelintapaamisissa edustaja on lapsen kanssa vastaanottokeskuksessa.

Edustajan tehtävä kuulusteluun ja puhutteluun valmistautumisessa on nimenomaan luottamuksellisen ilmapiirin luominen. Edustajan tulee selittää lapselle, että lapsen edun kannalta on ratkaisevaa se, että lapsi voi ja hänen tulee kertoa totuudenmukaisesti taustastaan ja kokemuksistaan. Lapsella saattaa olla huonoja kokemuksia kotimaansa viranomaisista, tai matkan varrella tapaamistaan viranomaisista, jonka vuoksi hän voi etukäteen pelätä kuulustelua. On tärkeää, että edustaja saa lapsen luottamaan Suomessa hänen asiaansa käsitteleviin viranomaisiin. Edustajan sen sijaan ei tarvitse puuttua lapsen kertomuksessa mahdollisesti esiintyviin ristiriitaisuuksiin, eikä edustajan tehtävä muutenkaan ole arvioida sitä, mikä lapsen kertomuksessa on oleellista hänen oleskelulupaperusteitaan arvioitaessa. Lapsi itse harvoin tietää mitkä asiat ovat merkityksellisiä hänen turvapaikka-asiansa käsittelyn kannalta. Lakimies arvioi asiassa merkitykselliset seikat ja voi pyytää niistä lisätietoja.

Jos lapsen terveydentilassa on jotakin, joka voi vaikuttaa kuulustelun kulkuun, edustajan pitää toimittaa tieto siitä etukäteen kuulustelijalle. Samoin, jos tulkin tai kuulustelijan sukupuolella on vaikutusta siihen, kuinka lapsi pystyy asioista puhumaan, tulee edustajan toimittaa tieto tästä viranomaisille. Edustaja sopii kuulustelun aikataulun niin, että lapsen etu kuulustelussa toteutuu mahdollisimman hyvin. On pa-

remppi, että kuulustelun ajankohta siirtyy esimerkiksi sen vuoksi, ettei ole mahdollista saada naispuolista tulkkia, kuin että kuulustelu suoritetaan niin, että lapsi pelkää tai häpeää kertoa hänelle tapahtuneista asioista. Lapsella on oikeus kertoa asioistaan äidinkielellään tai sellaisella kielellä, jota hän osaa hyvin. Edustajan tulee siis varmistua siitä, että kuulustelussa käytettävä tulkki puhuu samaa kieltä ja murretta lapsen kanssa. Edustajan tulisi myös pyrkiä varmistamaan yhdessä vastaanotokeskuksen ja muiden toimijoiden kanssa siitä, että lapsi voisi käyttää mahdollisuuksien mukaan aina samaa tulkkia. Saman, ammattitaitoisen tulkin käyttäminen vahvistaa luottamusta, eikä lapsi joudu kerta toisensa jälkeen kertomaan asioistaan uuden tulkin välityksellä.

Lapsen on helpompi mennä kuulusteluun, kun edustaja on etukäteen kertonut hänelle mitä kuulustelussa tapahtuu. Edustajan on hyvä selvittää lapselle keitä kuulustelussa tulee olemaan mukana ja mitkä heidän tehtävänsä ovat. Lapselle kannattaa erityisesti painottaa sitä, että kaikki paikalla olevat henkilöt ovat salassapitovelvollisia ja hän voi kertoa asioistaan vapaasti. On erittäin tärkeää, että lapsi ymmärtää kuulusteluun mennessä tilaisuuden tärkeyden ja sen, että väärin tietojen antaminen on haitallista hänen asiassaan. Lapselle kannattaa kertoa ennen kuulustelua, että väärin henkilötietojen antaminen viranomaiselle on rikos. Lapselle voi kuitenkin korostaa, että mikäli hän on turvapaikkaa hakiessaan antanut vääriä tietoja viranomaiselle, asian voi vielä korjata kuulustelussa tai viranomaiselle toimitetulla kirjallisella selvityksellä.

Tutkiva viranomainen sopii edustajan kanssa kuulustelun aikataulun, jonka jälkeen kutsu saapua poliisiin tai rajavartiolaitoksen kuulusteluun lähetetään ryhmäkotiin. Edustaja pyrkii siihen, että lapsella on mahdollisuus tavata lakimiestä jo ennen kuulustelua. Lakimiehen tapaamisessa voidaan keskustella siitä, tarvitaanko avustaja kuulusteluun mukaan. Lapsen oma mielipide tulee tässäkin huomioida. Käytännössä saattaa olla vaikeaa saada avustaja kuulusteluun lyhyellä varoitusajalla, joten tapaaminen lakimiehen kanssa on pyrittävä järjestämään mahdollisimman nopeasti sen jälkeen kun edustajan määräys on tehty. Lakimies ei saa välttämättä tietoa kuulustelun- ja puhuttelun ajankohdasta, eikä voi myöskään avustaa niissä kuin edustajan pyynnöstä.

Henkilöllisyyden, matkareitin ja maahantulon selvittäminen

Poliisi tai rajavartiolaitos selvittää turvapaikanhakijan henkilöllisyyden, matkareitin Suomeen sekä maahantulotavan turvapaikkakuulustelussa. Edustajalla on oikeus käyttää puhevaltaansa ja pyytää puheenvuoroja kuulustelussa. Kuulustelun sujumisen turvaamiseksi kannattaa kuulustelijan kanssa sopia ennen kuulustelun alkua, missä vaiheessa edustaja voi pyytää puheenvuoroa. Edustaja huolehtii siitä, että kuulustelutilanne luodaan lapselle mahdollisimman miellyttäväksi esimerkiksi huo-

lehtimalla siitä, ettei lapsi ole nälkäinen tai janoinen ja myös varmistamalla että lapsi on käynyt WC:ssä ennen kuulustelun alkua. Edustaja voi pyytää taukoja kuulustelun aikana ja hänen myös tulee pyytää niitä, jos kuulustelija ei niiden pitämistä esitä. Riittävät tauot ovat tärkeitä paitsi lapsen jaksamisen kannalta, myös laadukkaan tulkkauksen varmistamiseksi.

Poliisiin kuulustelussa noudatetaan poliisilain poliisitutkintaa koskevia säännöksiä ja rajavartiolaitoksen suorittamassa henkilöllisyyden, maahantulon ja matkareitin selvittämisessä menetellään soveltuvin osin siten kuin tutkinnan suorittamisesta esitutkinnassa ja poliisitutkinnassa säädetään.

Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetussa asetuksessa on erikseen säädetty lasten kohtelusta esitutkinnassa. Asetuksen mukaan lasta on kohdeltava esitutkinnassa hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Lapsiin kohdistuvat tutkintatoimenpiteet on mahdollisuuksien mukaan annettava tähän tehtävään erityisesti perehtyneiden poliisimiesten suoritettavaksi. Useimmilla suurimmilla poliiseilla on alaikäisten turvapaikanhakijoiden kuulusteluun erikoistuneita poliiseja. Myös Helsinki-Vantaan rajatarkastusyksikössä on alaikäisten kuulusteluun erikoistunut tutkija.

Poliisi tai Rajavartiolaitos voi kuulla lapsen Suomessa asuvaa tai oleskelevaa huoltajaa tai sukulaista, mikäli se on tarpeen ja mikäli tämä antaa siihen suostumuksensa.

Pienemmät lapset voidaan kuulustella ryhmäkodissa. Aivan pienimpiä lapsia ei kuulustella.

Kuulustelun aluksi lapselle kerrotaan hänen oikeutensa ja velvollisuutensa kuulustelussa. Poliisi tai rajavartiolaitos laatii kuulustelusta pöytäkirjan käyttäen lomakepohjaa U3A. Ensimmäiselle sivulle merkitään lapsen nimi, syntymäaika, kansalaisuus sekä maahantulopäivä. Henkilöllisyyden selvittämiseksi tarvitaan tiedot hänen suku- ja etunimestä, myös entisistä nimistä, sukupuoli, syntymäaika ja -paikka, siviilisääty, etninen tausta, kansallisuus, kansalaisuus, uskonto, ammatti, osoite kotimaassa ja Suomessa, koulutus, kielitaito, työpaikat, sosiaalinen tausta ja asepalvelus. Myös perheenjäsenten ja muiden samassa taloudessa asuneiden henkilötiedot ja oleskelupaikat kirjataan. Myös tiedot lapsen kuolleista ja / tai kadonneista perheenjäsenistä tulee kirjata pöytäkirjaan. Ilman huoltajaa tulleen alaikäisen turvapaikanhakijan kuulustelussa tulee erityisesti kiinnittää huomiota lapsen kanssa samassa taloudessa asuneiden henkilöiden henkilötietoihin ja heidän nykyiseen asuinpaikkaansa ja lapsen elinsuhteisiin kotimaassa tai vakituises- sa asuinmaassa. Lisäksi on muistettava se, että lapsen huoltaja ei aina ole hänen biologinen vanhempansa. Myös muiden lapsen elämässä läheisesti mukana olleiden henkilöiden tiedot tulee selvittää.

Maahanmuuttoviraston on mahdollisuuksien mukaan pyrittävä ilman huoltajaa oleva alaikäisen turvapaikanhakijan edun toteuttami-

seksi jäljittämään hänen vanhempansa tai muu hänen tosiasiallisesta huollostaan vastannut henkilö viipymättä. Jäljittämiselvoituksen myötä henkilöllisyyden, asuinolosuhteiden sekä perhesuhteiden selvittäminen poliisin tai rajavartiolaitoksen suorittamassa tutkinnassa on entisestään korostunut.

Jos edustajalla on tieto siitä, että lapsella on Suomessa sukulainen, edustajan täytyy varmistaa, että tieto tulee merkityksi pöytäkirjaan. Sukulaisen henkilötietojen ja olinpaikan selvittäminen Suomessa on erityisen tärkeää silloin, kun lapsi on tullut Suomeen oltuaan tätä ennen turvapaikanhakijana toisessa Euroopan valtiossa.

Monella turvapaikanhakijalla ei ole mukanaan minkäänlaista henkilöllisyyttä osoittavaa asiakirjaa, passia tai syntymätodistusta tai vastaavaa.

Alaikäisten hakijoiden kohdalla joudutaan usein esittämään tarkentavia kysymyksiä varsinkin kalenteriajankohdista ja paikoista. Kysymyksiä joudutaan monesti muotoilemaan niin, että lapsi ymmärtää mihin häneltä halutaan vastaus.

Lasta pyydetään kertomaan hänen käyttämänsä matkareitti ja matkustustapa lähtömaasta Suomeen. Viranomainen kirjaa pöytäkirjaan kohta kohdalta kaikki matkan osuudet ja niillä käytetyt kulkuvälineet sekä tiedot mahdollisista salakuljettajista. Suuri osa lapsista on lähetetty kotimaastaan salakuljettajan avulla Eurooppaan. Salakuljettajat ja perhe ovat hyvin todennäköisesti kieltäneet lasta kertomasta salakuljettajan tietoja viranomaisille. Edustajan tulee yrittää saada lapsi luotamaan siihen, että hän voi kertoa asioista totuudenmukaisesti ilman, että hänelle tai hänen perheenjäsenilleen koituu tästä ongelmia.

Poliisi tai rajaviranomainen ei pääsääntöisesti kuulustele turvapaikanhakijan lähtöön johtaneista syistä. Turvapaikkaperusteet siis selvitetään ainoastaan päällisin puolin, sillä Maahanmuuttoviraston tehtävä on selvittää asiat jotka ovat johtaneet lapsen koti- tai pysyvästä asuinmaasta lähtöön. Lapsen suhtautumista mahdolliseen käännyttämiseen ja maahantulokieltoon sen sijaan kysytään. Kysymys saattaa olla lapselle hyvinkin hämmentävä ja pelottava, joten hänelle kannattaa kertoa, että viranomaisen velvollisuus on esittää nämä kysymykset kaikille kansainvälistä suojelua hakeville.

Kaikki lapselle esitetyt kysymykset ja hänen antamansa vastaukset kirjataan pöytäkirjaan. Kuulustelun loppuksi tulkki lukee pöytäkirjan hakijan äidinkielellä läpi. Edustaja valvoo, että pöytäkirjaan kirjatut tiedot ovat oikein ja että lapsen vastaukset kirjataan kokonaan. Jos kuulustelussa ei ole avustajaa paikalla, edustaja voi kirjoittaa itse muistiinpanoja, joista voidaan tarkistaa kuulustelun kulkua. Edustajalla on oikeus käyttää puhevaltaa kuulustelussa ja vaatia korjauksia pöytäkirjaan. Mikäli korjausta ei suostuta tekemään, edustajan tulee vaatia merkintä tästä pöytäkirjaan. Jos kuulustelijan ja edustajan kesken tulee erimielisyyksiä korjauksista tai kuulustelun etenemisestä, tulee nämä erimieli-

syydet selvittää ilman, että lapsi on läsnä. Näissä tapauksissa edustaja voi pyytää taukoa, jonka aikana asiat voidaan selvittää lapsen ollessa eri tilassa. Kuulustelijan tehtävä on selvittää lapsen kertomuksessa esiintyvät mahdolliset ristiriitaisuudet, noudattaen esitutkintalain mukaisia säännöksiä ja ottaen huomioon lapsen kehitystaso. Ristiriitaisuuksien selvittäminen on oleellista oikean päätöksen tekemisen kannalta. Mikäli edustaja ja kuulustelija eivät pääse sopimukseen esim. pöytäkirjamerkinnästä, kannattaa edustajan olla asiasta yhteydessä lapsen oikeudelliseen avustajaan.

Aina kannattaa muistaa, että kuulustelun ilmapiirin säilyminen mahdollisimman hyvänä on lapsen edun mukaista.

Kun pöytäkirja on tarkistettu, allekirjoittaa lapsi jokaisen sivun. Alle 15-vuotiaan lapsen ollessa kyseessä myös edustaja allekirjoittaa jokaisen sivun. Viimeiselle sivulle merkitään kuulusteluajankohta ja kuulustelun kesto ja turvapaikanhakija, edustaja, kuulustelija, tulkki sekä mahdollinen avustaja allekirjoittavat sen.

Jos kuulustelussa ei ole mukana avustajaa, edustajan tulee huolehtia siitä, että kuulustelupöytäkirja liitteineen toimitetaan lakimiehelle mahdollisimman pian.

Oikeuslääketieteellinen iän arviointi

Turvapaikkaa hakevan lapsen tai nuoren ikä on toisinaan epäselvä. Harvalla hakijalla on osoittaa luotettavaa henkilöllisyyttään osoittavaa asiakirjaa. Lapsi tai nuori voi olla kotoisin maasta, josta on käytännössä mahdollista saada henkilöasiakirjoja, tai syynä voi olla viranomaisten häneen tai hänen perheenjäsenensä kohdistava vaino. Monet, varsinkin nuoremmat lapset, eivät edes tiedä ikäänsä. Salakuljettajat tai lapsen kotimaastaan avustaneet huoltajat tai muut henkilöt ovat saattaneet käskä lasta esiintymään todellista ikäänsä nuorempana tai vanhempana. Mikäli poliisi tai rajavartiolaitos ei pidä lapsen esittämää ikää luotettavana, voi se vaatia oikeuslääketieteellistä tutkimusta iän arvioimiseksi. Suomessa iän arviointi lääketieteellisin menetelmin tapahtuu hampaisto- ja ranneikätkimuksin. Tutkimukseen on oltava edustajan sekä yli 15-vuotiaalta myös lapsen lupa. Lääketieteellinen iänarviointi on asiantuntijan arvio henkilön kalenteri-ikästä, lopullisen päätöksen asiasta tekee viranomainen. Jos lääketieteellinen arvio iästä poikkeaa turvapaikanhakijan itse ilmoittamasta iästä, on hänellä ja hänen edustajallaan oikeus lausua mielipiteensä asiasta. Iänarvioinnista tullaan jatkossa säätämään lailla. Lain valmistuttua edustajan kannattaa tutustua siihen tai kysyä asiasta lakimieheltä, poliisilta tai Maahanmuuttovirastosta.

Ennen turvapaikkapuhuttelua

Sen jälkeen kun poliisi tai rajaviranomainen on suorittanut henkilöllisyyden, matkareitin ja maahantulon selvittämistä koskevan kuulustelun, turvapaikka-asian käsittely siirtyy Maahanmuuttovirastolle.

Jos lapsi ei vielä ole tavannut oikeudellista avustajaa, tulisi tapaaminen järjestää viimeistään ennen turvapaikkapuhuttelua.

Maahanmuuttoviraston puhuttelukoordinaattori selvittää alustavasti sopivia päivämääriä turvapaikkapuhuttelulle. Edustajan tulee ilmoittaa puhuttelukoordinaattorille hyvissä ajoin, mikäli avustaja tai sosiaalityöntekijä on tulossa mukaan lapsen puhutteluun. Puhuttelun järjestäminen vaatii useiden tahojen aikataulujen yhteensovittamista, joten on erittäin tärkeää, että puhuttelukoordinaattorilla on kaikkien puhutteluun osallistuvien yhteystiedot käytössä ajoissa. Muiden henkilöiden (sukulainen, ohjaaja, kouluavustaja ym.) osallistumisesta lapsen puhutteluun tulee neuvotella etukäteen puhuttelun suorittavan ylitarkastajan kanssa.

Edustajan kannattaa harkita tarkkaan kuinka monen henkilön osallistuminen puhutteluun on lapsen edun mukaista. Lapsi saattaa kokea ahdistavana liian monen aikuisen läsnäolon puhuttelutilanteessa. Toisaalta tuttu sukulainen tai ryhmäkodin ohjaaja saattaa olla joskus hyvinkin tärkeää sille, että lapsi tuntee olonsa turvalliseksi tilanteessa ja uskaltaa puhua vaikeista asioista.

Edustaja voi myös esittää toiveen puhuttelussa käytettävästä tulkista puhuttelukoordinaattorille.

Ilman huoltajaa tulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita puhutellaan Oulun, Imatran, Saimaan (Lappeenranta) sekä Helsingin tulosalueilla. Edustajan tulee selvittää liikenneyhteydet ja viraston sijainti etukäteen, jotta puhuttelu voidaan aloittaa suunnitellun aikataulun mukaan. Edustajalla tulee olla mukana myös puhuttelukoordinaattorin puhelinnumero tai muu Maahanmuuttoviraston puhelinnumero, johon hän voi tarvittaessa soittaa.

Edustajan on aiheellista varmistaa että lapsi saa ryhmäkodista puhutteluun mukaan kaiken tarpeellisen, esimerkiksi eväät tai ruokarahat, pääsärkylääkettä, taksisetelin tms.

Maahanmuuttoviraston turvapaikkapuhuttelu

Maahanmuuttoviraston tehtävänä on selvittää syyt, jotka ovat johtaneet lapsen lähtöön kotimaasta tai pysyvästä asuinmaasta, sekä syyt, joiden vuoksi hän ei voi palata kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa. Usein turvapaikkapuhuttelussa joudutaan tarkentamaan lapsen henkilöllisyyteen, sukulaissuhteisiin ja elinolosuhteisiin liittyviä seikko-

ja. Turvapaikkapuhuttelu on turvapaikkaprosessin keskeisin yksittäinen osuus. Turvapaikkapuhuttelussa selvitetään myös muut oleskelulupa-perusteet, esim. perheside, työ- tai opiskeluperusteet.

Maahanmuuttovirasto ja Pelastakaa Lapset ry. ovat yhteistyössä laa-tineet vuonna 2001 Ilman huoltajaa tulleen alaikäisen turvapaikanha-kijan haastatteluohjeistuksen. Turvapaikkapuhuttelun suorittaa ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden puhutteluun eri-koistunut ylitarkastaja.

Ennen puhuttelun aloittamista ylitarkastaja kertoo lapselle puhutte-lun syyn ja sen tarkoituksen sekä tarpeellisuuden. Lapselle selvitetään puhuttelun kulku sekä paikalla olevien henkilöiden roolit puhuttelussa. Tilanteessa selvitetään tulkin tehtävät ja puhutteluun osallistuvien sa-lassapitovelvollisuus. Edustaja ja mahdollinen avustaja sopivat puhut-telijan kanssa siitä, missä vaiheessa puhuttelua he voivat esittää lisä-kysymyksiä. Ryhmäkodin sosiaalityöntekijä voi osallistua puhutteluun ja hänellä on mahdollisuus puhuttelussa lausua mielipiteensä lapsen edusta. Jos sosiaalityöntekijä ei henkilökohtaisesti ole puhuttelussa mukana, tulee hänen toimittaa kirjallinen lausuntonsa lapsen edusta Maahanmuuttovirastolle. Jos sosiaalityöntekijän lausuntoa ei ole toimi-tettu ennen puhuttelua Maahanmuuttovirastolle, voi edustaja antaa lausunnon puhuttelun yhteydessä.

Edustaja voi pyytää ylitarkastajalta lasta koskevat asiakirjat nähtä-väkseen. Jotta puhuttelutilanne ei häiriintyisi, edustajan olisi hyvä kui-tenkin tutustua asiakirjoihin varsinaisen puhuttelun ulkopuolella, esi-merkiksi tauon aikana.

Lapselle luetaan puhuttelupöytäkirjan kansilehdessä olevat ilmoi-tukset sekä kerrotaan hänen oikeutensa ja velvollisuutensa puhuttelun aikana.

Puhuttelun alkuvaiheessa edustajan on huolehdittava siitä, että pöytäkirjaan merkitään puhuttelun kulun ja lapsen omaan jaksamiseen liittyvät tiedot esimerkiksi siitä onko lapsi joutunut heräämään hyvin aikaisin matkalle, onko hän saanut nukutuksi puhuttelua edeltävänä yönä tai onko hän jännittänyt puhuttelua erityisen paljon. Väsymykses-lä ja huonovointisuudella saattaa olla merkitystä lapsen kykyyn vastata kysymyksiin tai keskittyä pöytäkirjan sisällön tarkastamiseen puhut-telun päätteeksi. Päätöksen turvapaikkahakemukseen voi tehdä joku muu kuin puhuttelun suorittaja ja samoin valitusvaiheessa pöytäkirjan sisältöä arvioi toinen henkilö ja tämän vuoksi on tärkeää, että koko-naistilanne puhuttelusta tulee kuvatuksi pöytäkirjaan.

Maahanmuuttovirasto käyttää puhutteluissa erityisiä, alaikäisten puhutteluun laadittuja puhuttelupöytäkirjapohjia. Yli 15-vuotiaille ja alle 15-vuotiaille on laadittu omat pohjansa. Lapsen kehitystasosta ja turvapaikkaperusteisiin liittyvistä kokemuksista riippuen yli 15-vuotiail-le tarkoitettua lomaketta voidaan käyttää myös 12–14-vuotiaille ilman huoltajaa tulleille alaikäisille. Turvapaikkapuhuttelu saattaa kestää koko

päivän, joskus voi käydä niin, ettei kaikkia asioita ehditä käymään läpi yhden päivän aikana ja joudutaan varaamaan puhuttelun jatkamista varten vielä toinenkin päivä. Koska kyseessä on lapsen loppuelämän kannalta äärimmäisen tärkeä tapahtuma, on tärkeää, että kaikki asian ratkaisemisen kannalta oleelliset asiat tulevat varmasti selvitettyiksi. Edustajan tulee huolehtia siitä, että lapsi jaksaa kertoa puhuttelussa asioista mahdollisimman perusteellisesti esimerkiksi varmistamalla sen, että taukoja pidetään riittävän usein. Lapsi ei välttämättä itse uskalla niitä pyytää tai haluaa jatkaa mahdollisimman pitkään vain päästäkseen puhuttelutilanteesta eroon niin nopeasti kuin mahdollista. Esimerkiksi jos lapsi selvästi haluaa kiirehtiä puhuttelua, edustaja voi ehdottaa taukoa ja tarkistaa lapselta mikäli tämä on nälkäinen tai janoinen, tai muutoin huonovointinen. Joskus voi käydä niin, että lapsi ei jaksa kertoa riittävästi hänelle tapahtuneista asioista, tai saa niin voimakkaita tunteenpurkauksia, että puhuttelua joudutaan tämän vuoksi jatkamaan toisena ajankohtana.

Edustaja voi kertoa lapselle jo ennen puhuttelua, että tunteet ovat sallittuja puhuttelutilanteessa, eikä esimerkiksi itkeminen haittaa. Silloin voidaan pitää tauko. Tärkeintä on, että lapselle ja hänen perheelleen tapahtuneet asiat tulisivat käsitellyiksi ja kerrotuiksi.

Riittävien taukojen pitäminen on tärkeää myös onnistuneen ja kattavan tulkkauksen kannalta. Jos edustaja tai lapsi haluaa käyttää tulkkia tauolla, tästä tulee sopia erikseen tulkin ja puhuttelijan kanssa. Kun tulkkia tarvitaan tauon aikana, voidaan sopia, että tulkittava asia käydään läpi ensin, jonka jälkeen pidetään alun perin suunniteltu tauko. On erittäin tärkeää, ettei tulkki joudu tulkkaamaan omalla tauollaan.

Maahanmuuttovirasto kysyy edustajan ja lapsen mielipidettä perheenjäsenten jäljittämisestä. Jos edustajalla on tiedossa asioita, joiden perusteella lapsen perheenjäsenten jäljittäminen ei ole lapsen edun mukaista, tulee hänen tuoda se esiin puhuttelijalle. Maahanmuuttovirastolla on joka tapauksessa oikeus aloittaa perheenjäsenten jäljittäminen, mutta sitä ei välttämättä tehdä. Edustaja voi pyytää myös Suomen Punaista Ristiä aloittamaan henkilöhaun perheenjäsenten löytämiseksi, jos lapsi sitä toivoo. Henkilöhaku saattaa kestää varsin pitkän aikaa, joten on järkevää aloittaa haku jo varhaisessa vaiheessa, mikäli lapsi sitä haluaa. Henkilöhaku ei aina tuota tuloksia, ja edustajan tulee kertoa myös tämä lapselle.

Mikäli Suomen Punaisen Ristin henkilöhaku on käynnistetty ennen puhuttelua, edustajan on hyvä ilmoittaa siitä Maahanmuuttovirastolle. Jos lapsi on saanut jotain muuta kautta yhteyden kadoksissa olleeseen huoltajaansa, on edustajan hyvä ilmoittaa asiasta Maahanmuuttovirastolle.

Puhuttelun päätteeksi pöytäkirja tarkistetaan, jolloin lapsella ja edustajalla on mahdollisuus tehdä siihen tarvittavat korjaukset ja tarkennukset. Jos jokin asia pöytäkirjassa on edustajan mielestä epäsel-

vä, asia täytyy selvittää ennen pöytäkirjan allekirjoittamista. Puhuttelija antaa päätöksen teon aikataulusta arvion, joka merkitään pöytäkirjaan. Turvapaikanhakija allekirjoittaa jokaisen sivun ja viimeisen sivun allekirjoittavat myös edustaja, puhuttelija, tulkki ja mahdollinen avustaja. Alle viisitoistavuotiaan lapsen pöytäkirjan jokaisen sivun allekirjoittaa edustaja sekä lapsi. Edustajalle annetaan mukaan kopio pöytäkirjasta.

Lapsen lisäksi Maahanmuuttovirasto voi asian selvittämiseksi kuulla lapsen Suomessa asuvaa sukulaista tai ystävää, jos nämä antavat siihen suostumuksensa ja jos tämän katsotaan olevan lapsen edun mukaista. Lapsen edustajalta pyydetään ensin suostumus lapsen sukulaisen tai ystävän kuulemiselle. Sukulainen tai ystävä voi tietää sellaista lapsen perheestä ja elinolosuhteista, josta lapsi ei ole tietoinen tai kykenevä kertomaan. Kuuleminen saattaa lisäksi antaa sellaista tietoa lapsen perheen olinpaikasta, jonka perusteella tarkempi jäljittämisharkinta voidaan suorittaa.

Ennen päätöstä

Maahanmuuttoviraston suorittaman turvapaikkapuhuttelun jälkeen edustajan kannattaa olla yhteydessä oikeudelliseen avustajaan, mikäli hän ei avustanut puhuttelussa. Kopio puhuttelupöytäkirjasta tulee toimittaa avustajalle mahdollisimman pian puhuttelun jälkeen. Lakimies

voi arvioida pöytäkirjaan tutustuttuaan tarvitseeko Maahanmuuttovirastolle toimittaa lisäselvitystä. Lisäselvityksiä voi toimittaa Maahanmuuttovirastolle siihen saakka kunnes päätös tehdään. Tarpeellisia lisäselvityksiä voivat olla esimerkiksi kotimaasta saadut henkilöllisyyttä osoittavat asiakirjat, lääkärinlausunnot tai todisteet lapseen itseensä tai hänen huoltajaansa kohdistuneesta vainosta. Edustaja voi itse toimittaa Maahanmuuttovirastolle lapsen asiaan liittyviä lisäselvityksiä sekä tietoonsa tulleita seikkoja, jotka hänen harkintansa mukaan ovat lapsen edun mukaisia. Jos lapsella on oikeudellinen avustaja, tulisi lisäselvitykset toimittaa hänen kauttansa.

Päätöksen tiedoksianto

Sen jälkeen kun Maahanmuuttovirasto on tehnyt päätöksen turvapaikkahakemukseen, päätös lähetetään lapsen asuinpaikkakunnan poliisille tiedoksi annettavaksi. Poliisi kutsuu lapsen ja edustajan kuulemaan päätöksen sisällön ja järjestää tulkkauksen tilaisuuteen. Jos hakija ei ole ehtinyt tulla täysi-ikäiseksi, edustajan täytyy aina olla paikalla päätöstä tiedoksi annettaessa. Edustaja ei voi valtuuttaa toista henkilöä tiedoksiantoon sijastaan.

Maahanmuuttoviraston päätöksen mukana ovat kirjalliset muutoksenhakuohjeet. Jos päätöksestä halutaan valittaa, edustajan tulee varata aika lakimiehelle. Päätös on hyvä lähettää lakimiehelle etukäteen tutustuttavaksi. Lakimies arvioi, onko valituksen laatimiselle perusteita. Valitus on toimitettava Helsingin hallinto-oikeudelle 30 päivän kuluessa sen tiedoksisaannista. 30 päivän määräaika alkaa siis siitä päivämäärästä kun se annetaan tiedoksi, ei päätöksen teko päivästä. Lapsella on oikeus odottaa Helsingin hallinto-oikeuden päätöstä Suomessa.

Kuitenkin jos päätös on tehty nopeutetussa menettelyssä, tai päätös koskee käännättämistä toiseen Dublin-asetusta soveltavaan valtioon, käännättäminen voidaan laittaa täytäntöön hyvinkin pian. Tällöin valituksen yhteydessä täytyy hakea erikseen täytäntöönpanon kieltämistä Helsingin hallinto-oikeudelta. Jos hallinto-oikeus antaa täytäntöönpanokiellon, saa lapsi odottaa Suomessa siihen saakka kunnes oikeus on arvioinut asian uudelleen tai tehnyt lopullisen päätöksen. Mikäli edustaja ei ole aivan varma, onko kyseessä heti täytäntöön pantavissa oleva päätös vai ns. normaali päätös, hänen kannattaa tarkistaa asia poliisilta tai avustajalta.

Päätös annetaan tiedoksi ainoastaan turvapaikanhakijalle ja edustajalle. Päätöstä ei lähetetä tiedoksi oikeudelliselle avustajalle. Edustajan tehtävä on ottaa yhteys avustajaan sekä kertoa hänelle päätöksen sisältö. Mikäli päätöksestä halutaan valittaa, edustajan täytyy huolehtia siitä, että ajanvaraus lakimiehelle tehdään hyvissä ajoin, jotta lakimies ehtii tavata lapsen ja edustajan sekä laatia valituksen ennen kuin valituksen toimittamisen määräaika menee umpeen.

Myönteinen päätös

Kun Maahanmuuttovirasto antaa lapselle turvapaikan Suomeen tai myöntää oleskeluluvan jollain muulla perusteella, edustaja käy lapsen kanssa päätöksen läpi. Myös myönteisestä päätöksestä voi valittaa Helsingin hallinto-oikeuteen. Edustajan täytyy joka tapauksessa hoitaa lapsen oleskelulupaa koskevat toimenpiteet. Suomalaisen henkilötunnuksen saadakseen lapsi täytyy rekisteröidä maistraatissa ja edustajan täytyy allekirjoittaa kotikuntahakemus. Edustettavalle, joka on täyttänyt 17 vuotta, laaditaan työ- ja elinkeinokeskuksessa kotouttamissuunnitelma, jonka edustaja allekirjoittaa. Jos lapsella ei ole voimassa olevaa kotimaansa passia, eikä hän voi sitä saada, edustaja hakee yhdessä lapsen kanssa tälle muukalaispassia poliisiasemalta. Lapsi, jolle on annettu turvapaikka, saa pakolaisen matkustusasiakirjan. Oleskelulupa merkitään passiin tai pakolaisen matkustusasiakirjaan. Lapselle voi myös hakea suomalaista henkilötodistusta, jos hänen henkilöllisyydestä on varmuus. Lisäksi edustaja huolehtii siitä, että lapsi pääsee suomalaisen sosiaaliturvan piiriin, eli asiointi Kelassa on niin ikään välttämätöntä.

Lapsi, jolle on myönnetty pysyväisluonteinen oleskelulupa, eli ns. A-lupa (turvapaikka, oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella, oleskelulupa humanitaarisen suojelun perusteella tai oleskelulupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä), voi hakea perheenjäsenilleen oleskelulupaa perhesiteen nojalla Suomeen. Edustaja täyttää hakemukset lapsen kanssa, allekirjoittaa ne ja toimittaa sen jälkeen hakemukset paikallispoliisille. Ulkomailla sijaitseva Suomen edustusto kuulee perheenjäsenet. Lapselle sekä oleskelulupaa hakeville perheenjäsenille voidaan tehdä dna-testit sukulaissuhteen toteamiseksi.

Jos lapsi on saanut oleskeluluvan yksilöllisestä inhimillisestä syystä, perheenyhdistämishakemus on maksullinen. Edustaja voi kysyä sosiaalivaltuutetulta voidaanko hakemusmaksuihin myöntää harkinnanvaraista toimeentulotukea.

Perheenyhdistämishakemus on aiheellista laittaa vireille välittömästi sen jälkeen kun lapsi on saanut oleskeluluvan ja henkilötunnuksen. Jos lapsi on ehtinyt täyttää 18 vuotta ennen turvapaikkapäätöstä, ei perheenyhdistäminen enää ole mahdollista. Perheenyhdistämisprosessi saattaa kestää varsin kauan ja lasta on aiheellista valmentaa odottamiseen.

Muutoksenhaku Helsingin hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Turvapaikanhakijalla on oikeus hakea Maahanmuuttoviraston päätökseen muutosta Helsingin hallinto-oikeudesta. Turvapaikanhakija voi joko itse tai yleensä lakimiehen välityksellä tehdä valituksen oikeudelle. Helsingin hallinto-oikeus tutkii valituksen ja tekee asiassa päätöksen.

Hallinto-oikeus voi tarvittaessa järjestää asiassa suullisen käsittelyn, jossa voidaan kuulla asianosaisia, todistajia ja asiantuntijoita. Suullinen käsittely on osa asian selvittämistä ja valmistelua, jota voidaan jatkaa vielä suullisen käsittelyn jälkeenkin. Päätös tehdään hallinto-oikeuden istunnossa myöhemmin.

Suullisia käsittelyitä järjestetään kuitenkin erittäin harvoin ilman huoltajaa tulleiden turvapaikanhakijoiden asioissa.

Hallinto-oikeuden kielteisestä päätöksestä on edelleen oikeus hakea valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan, se voi Helsingin hallinto-oikeuden tapaan järjestää suullisen käsittelyn asiassa. Korkeimman hallinto-oikeuden suullinen käsittely etenee samalla tavoin kuin Helsingin hallinto-oikeudessa.

Käännättäminen

Ilman huoltajaa tullut alaikäinen lapsi voidaan käännättää kotimaahansa ainoastaan, jos hänen asianmukainen vastaanotto kotimaassaan on varmistettu. Tällä tavoin turvataan lapsen hyvinvoinnin kannalta välttämättömän suojelun ja huolenpidon jatkuvuus. Käytännössä lapsella tulee tällöin olla kotimaassa huoltaja tai ainakin lastenkoti tai muu laitos, joka huolehtii lapsesta. Mikäli Maahanmuuttovirasto ei myönnä oleskelulupaa, eikä Helsingin hallinto-oikeus kumoaa Maahanmuuttoviraston päätöstä, lapsi käännytetään kotimaahansa, pysyvään asuinmaahansa tai hakemuksen käsittelystä vastuussa olevaan valtioon. Tällöin on lapsen edun mukaista selittää asia lapselle ja käydä asiaa hänen kanssaan läpi ja näin valmistaa häntä henkisesti käännättämiseen.

Dublin-menettely

Dublin-menettely tarkoittaa vastuunmäärittämisasetuksen mukaista menettelyä, jonka mukaan vain yksi Euroopan unionin jäsenvaltio, Norja, Islanti ja Sveitsi mukaan lukien on vastuussa turvapaikkahakemuksen käsittelystä.

Lähtökohtana on, että myös alaikäisen turvapaikkahakemuksen tutkii yksi valtio, joka määräytyy vastuunmäärittämisasetuksen mukaisesti. Jos ilmenee, että lapsi on ollut turvapaikanhakijana toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai Norjassa, Islannissa tai Sveitsissä taikka hänellä on perheenjäsen, joka oleskelee laillisesti jossakin edellä mainitussa maassa, ei Maahanmuuttovirasto pääsääntöisesti tutki hänen hakemustaan Suomessa. Alle 14-vuotiaan henkilön hakemuksen osalta ei Dublin-menettelyyn ryhdytä vaan hakemus käsitellään Suomessa. Rajaus tulee siitä, että tätä nuorempien sormenjälkiä ei tallenneta Eurodac-järjestelmään.

Ilman huoltajaa tulevan alaikäisen turvapaikkahakemuksen käsittelystä on vastuussa se valtio, jossa joku hänen perheenjäsenensä oleske-

lee laillisesti, mikäli tämä on lapsen edun mukaista. Jos lapsella ei ole perheenjäsentä missään näistä valtioista, turvapaikkahakemuksen käsittelystä on vastuussa se valtio, jossa lapsi on ensimmäisenä hakenut kansainvälistä suojelua. Ulkomaalaislain mukaisesti perheenjäseneksi katsotaan Suomessa asuvan henkilön aviopuoliso sekä alle 18-vuotias naimaton lapsi, jonka huoltaja on Suomessa asuva henkilö tai tämän aviopuoliso. Jos Suomessa asuva henkilö on alaikäinen lapsi, perheenjäsen on hänen huoltajansa. Perheenjäseneksi katsotaan myös samaa sukupuolta oleva henkilö, jos parisuhde on kansallisesti rekisteröity.

Jos lapsella on sukulaisia jossain toisessa Dublin-sopimusta soveltavassa valtiossa, tulee lapsi saattaa yhteen heidän kanssaan, ellei se ole lapsen edun vastaista.

Lisäksi sopimusta soveltava maa voi ottaa hakemuksen käsittelyyn, vaikka se ei olisikaan vastuussa sen käsittelystä.

Ilman huoltajaa tulleen alaikäisen turvapaikanhakijan kohdalla on oleellista siis se, onko hänellä perheenjäsen toisessa jäsenvaltiossa tai se, missä valtiossa hän on ensimmäisenä hakenut turvapaikkaa. Jälkimmäinen poikkeaa täysi-ikäisten turvapaikanhakijoiden menettelystä. Täysi-ikäisten kohdalla vastuunmäärittämisasetuksen mukaisessa vastuussa oleva valtio määrittää asetuksen 7-14 artikloiden perusteella. Toinen valtio voi siten olla vastuussa hakemuksen käsittelystä esimerkiksi, mikäli hakijan perheenjäsen oleskelee pakolaisena tai turvapaikanhakijana toisessa asetusta soveltavassa valtiossa. Myös se, missä sopimusta soveltavassa valtiossa turvapaikanhakija on hakenut ensimmäisenä turvapaikkaa tai onko jokin näistä maista myöntänyt hänelle viisumin tai oleskeluluvan taikka onko hän tullut Suomeen jonkin em. maan kautta tai tavattu oleskelemasta laittomasti jossain em. maista vaikuttaa vastuun määräytymiseen.

Joissain tapauksissa turvapaikkatutkinnassa selviää, että Suomessa ilman huoltajaa alaikäisenä rekisteröity henkilö on rekisteröity toisessa asetusta soveltavassa valtiossa täysi-ikäisenä joko hakiessaan siellä turvapaikkaa tai muussa yhteydessä, joka osoittaa käsittelyvastuun jollekin toiselle valtiolle. Jos Suomessa alaikäisenä turvapaikkaa hakenut henkilö ei ole esittänyt Suomen viranomaisille mitään virallista asiakirjaa henkilöllisyydestään, on hakija yleensä katsottu ensimmäisessä valtiossa ilmoittamansa tai ensimmäisessä valtiossa rekisteröidyn syntymäajan perusteella täysi-ikäiseksi turvapaikanhakijaksi. Hakija on lähtökohtaisesti katsottu päätöstä tehtäessä täysi-ikäiseksi myös silloin, jos hänet on todettu täysi-ikäiseksi lääketieteellisen iänarvioinnin perusteella.

Päätöksessä otetaan tällöin kantaa siihen, että hakija on esittänyt ristiriitaista selvitystä iästään. Se, pidetäänkö hakijaa Dublin-prosessissa täysi-ikäisenä vai alaikäisenä, perustuu kuitenkin päätöksentekovaiheessa suoritettuun kokonaisharkintaan, jossa otetaan huomioon kaikki asiassa esitetyt seikat kokonaisuudessaan. Harkinnassa huomioitavia

seikkoja ovat mm. hakijan toisissa jäsenvaltioissa, erityisesti ensimmäisessä, ilmoittamat ikätiedot, mahdolliset muiden valtioiden päätökset koskien vastuussa olevaa valtiota, iästä esitetty asiakirjaselvitys, mahdollinen lääketieteellisen ikätutkimuksen tulos jne.

Ihmiskaupan uhrit

Ilman huoltajaa tulneiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden joukossa saattaa myös olla ihmiskaupan uhreiksi joutuneita lapsia. Lapsi on saatettu pakottaa kerjäämään, toimimaan kotiapulaisena tai saadakseen asunnon ja ruokaa hän on joutunut seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi. Lapsia myös värvätään sotilaisiksi ja huumehuriireiksi. Uhriksi joutuminen on voinut tapahtua kotimaassa, mutta usein myös kotimaasta lähdön jälkeen matkalla. Ihmiskaupan uhrin määrittelyssä on oleellista se, että uhri on ollut alistussuhteessa tekijään ja joku toinen on saanut siitä taloudellista hyötyä. Uhrin saattaa olla hyvin vaikea puhua kokemuksistaan kokemansa häpeän vuoksi. Jos edustaja havaitsee viitteitä ihmiskaupasta, asia kannattaa ottaa välittömästi esiin poliisin, sosiaalityöntekijän ja lakimiehen kanssa.

Alaikäisen säilöönotto

Poliisi tai rajavartiolaitos voi tehdä päätöksen ilman huoltajaa tulleen alaikäisen turvapaikanhakijan säilöön ottamisesta ulkomaalaislain nojalla. Säilöön ottamista esittävä poliisi tai Rajavartiolaitoksen edustaja ottaa yhteyttä sosiaalipäivystykseen ja kysyy sosiaaliviranomaisen mielipidettä asiassa. Sosiaaliviranomaisen mielipide kirjataan säilöönottopäätökseen. Jos lapsi otetaan säilöön maahantulon tai turvapaikanhakemisen yhteydessä, tulee käräjäoikeuden määrätä lapselle edustaja kiireellisesti. Usein edustajan määräys tehdään samalla kun säilöönottoa käsitellään oikeudessa. Mikäli säilöönotto tapahtuu maastapoistamismenettelyn yhteydessä, ottaa päätöksen tehnyt viranomainen yhteyttä edustajaan.

Edustajan on hyvä yhteistyössä esimerkiksi sosiaalipäivystyksen kanssa harkita mahdollisuutta saada lapsi sijoitettua säilöönottoyksikön sijaan lastensuojelulaitoksen ”suljetulle” osastolle.

Käräjäoikeudessa järjestetään pakkokeinoistunto neljän päivän kuluessa säilöönottopäätöksen tekemisestä. Jos säilöönotto jatkuu, asiaa täytyy käsitellä oikeudessa kahden viikon välein. Edustajan tulee olla läsnä oikeudenkäynnissä ja hänellä on oikeus lausua kantansa säilöönotosta siellä.

Säilöönottoyksikkö on suljettu yksikkö, joka sijaitsee Helsingin Metsälän vastaanottokeskuksen yhteydessä. Säilöönottoyksikkö ei ole vanhila ja sen henkilökunta koostuu ohjaajista, joilla on yleensä sosiaalialan koulutus. Lapsella on oikeus tavata vierailijoita ollessaan säilössä.

Salassapito

Laki holhoustoimesta säätelee edustajan salassapitovelvollisuutta. Lain 92§:n mukaan edustaja ei saa välittää eteenpäin toimeensa liittyvän tehtävän perusteella tietoon saamaansa asiaa, joka yksityisyyden suojaamiseksi on pidettävä salassa.

Edustaja saa harkintansa mukaan antaa salassa pidettävää tietoa esimerkiksi lapsen terveydentilasta lapsen asioita käsitteleville viranomaisille. Tällöinkin edustajan tulee keskustella ensin asiasta lapsen kanssa.

Silloin kun edustaja asioi sähköpostitse Maahanmuuttoviraston kanssa, on aiheellista käyttää tietoturvasyistä nimen sijasta ainoastaan lapsen asiakasnumeroa. Näin vältetään lapsen henkilötietojen lähettäminen suojaamattomana sähköpostina.

Tiedonsaanti

Lapsen kansainvälistä suojelua koskevat asiakirjat ovat asianosaisjulkisia. Edustajalla on oikeus saada tutustua myös lasta koskeviin salassa pidettäviin asiakirjoihin. Poikkeuksena tästä ovat ainoastaan sellaiset asiakirjat, joihin asianosainenkaan ei voi tutustua. Käytännössä tällaisia asiakirjoja ovat vain Suojelupoliisin laatimat selvitykset, ja nekin ainoastaan siltä osin kuin ne katsotaan salaisiksi kansallisen turvallisuuden nimissä.

Lakimiehen vaihtaminen

Edustajan, lapsen ja lakimiehen yhteistyön tulee perustua luottamukseen. Jos yhteistyö oikeudellisen avustajan kanssa ei toimi, eikä edustaja ole tyytyväinen tämän toimintaan, edustajan kannattaa puhua asiasta vastaanottokeskuksen kanssa. Edustajalla on oikeus vaihtaa lakimiestä, mutta asiasta täytyy ensin mahdollisuuksien mukaan sopia vastaanottokeskuksen kanssa. Jos lakimies vaihtuu, tästä täytyy luonnollisesti ilmoittaa asiaa aiemmin hoitaneelle avustajalle. Avustaja luovuttaa lapsen asiakirjat edustajalle tai pyynnöstä uudelle lakimiehelle edustajan valtakirjalla.

Edustajuuden lakkaaminen

Edustajan tehtävä lakkaa automaattisesti lapsen tullessa täysi-ikäiseksi. Edustaja luovuttaa tällöin lasta koskevat asiakirjat hänelle itselleen. Silloin kun lapsi todetaan täysi-ikäiseksi lääketieteellisen iänarviointitutkimuksen perusteella, edustajan tehtävä sen sijaan ei lakkaa automaattisesti ennen kuin käräjäoikeus vapauttaa edustajan tehtävästään.

Edustaja voi myös itse painavasta syystä pyytää edustajuuden lakkauttamista, jolloin lapselle määrätään uusi edustaja. Painava syy voi

olla esimerkiksi edustajan omaan terveydentilaan liittyvä syy, tai lapsen tai edustajan muuttaminen toiselle paikkakunnalle, niin että välimatkat kasvavat kohtuuttoman pitkiksi.

Edustajuus lakkaa erillisestä hakemuksesta kun lapsen vanhemmat saapuvat maahan, ellei tämä ole lapsen edun vastaista.

OLESKELULUVAT

Turvapaikka

Turvapaikka myönnetään, jos turvapaikanhakija oleskelee kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa ulkopuolella siitä syystä, että hänellä on perusteltu syy pelätä siellä vainoa alkuperänsä, uskontonsa, kansallisuutensa, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteensä vuoksi. Turvapaikka siis tarkoittaa, että turvapaikanhakija on vaarassa nimenomaan edellä mainittujen henkilökohtaisten syiden vuoksi. Lisäksi edellytetään, että hän on pelkonsa vuoksi haluton turvautumaan kyseisen valtion suojeluun. Turvapaikan saaneella on Suomessa pakolaisasema.

Oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella

Jos turvapaikan saamisen edellytykset eivät täyty, turvapaikanhakijalle voidaan myöntää oleskelulupa toissijaisen suojelun nojalla. Tämä oleskelulupa myönnetään, jos häntä uhkaa kotimaassaan tai pysyvässä asuinmaassaan kuolemanrangaistus, teloitus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu tai rangaistus. Toissijaista suojelua voidaan myöntää mikäli kotimaassa tai pysyvässä asuinmaassa on aseellinen selkkkaus, joka voi aiheuttaa vakavaa ja henkilökohtaista vaaraa. Aseellisen selkkauksen taustalla voi olla kansainvälinen konflikti tai valtion sisäiset väkivaltaisuuDET.

Oleskelulupa humanitaarisen suojelun perusteella

Vaikka turvapaikan tai toissijaisen suojelun edellytykset eivät täyty, kansainvälistä suojelua eli turvapaikkaa hakevalle voidaan kuitenkin myöntää oleskelulupa humanitaarisen suojelun perusteella. Oleskelulupa myönnetään, jos turvapaikanhakija ei voi palata kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa siellä tapahtuneen ympäristökatastrofin takia tai siellä vallitsevan huonon turvallisuustilanteen vuoksi, joka voi joutua aseellisesta selkkauksesta tai vaikeasta ihmisoikeustilanteesta.

MUUT OLESKELULUPAPERUSTEET

Oleskelulupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä

Oleskelulupa myönnetään, jos sen epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta turvapaikanhakijan terveydentilan, Suomeen syntyneiden sитеiden tai muun yksilöllisen, inhimillisen syyn vuoksi. Tässä otetaan

erityisesti huomioon olosuhteet, joihin hän joutuisi kotimaassaan, tai hänen haavoittuva asemansa.

Oleskeluluvan myöntäminen ihmiskaupan uhrille

Suomessa olevalle ihmiskaupan uhrille myönnetään lähtökohtaisesti tilapäinen oleskelulupa. Edellytyksenä on, että hänen oleskelunsa Suomessa on perusteltua ihmiskaupan esitutinnan tai tuomioistuinkäsittelyn vuoksi, hän on valmis tekemään yhteistyötä viranomaisten kanssa ihmiskaupasta epäiltyjen kiinni saamiseksi eikä hänellä ole enää siteitä ihmiskaupasta epäiltyihin. Jos ihmiskaupan uhri on erityisen haavoittuvassa asemassa, oleskelulupa voidaan myöntää jatkuvana ja riippumatta siitä, tekeekö hän yhteistyötä viranomaisten kanssa.

Tilapäinen oleskelulupa maasta poistamisen estymisen vuoksi (ns. B-lupa)

Tilapäinen oleskelulupa myönnetään, jos turvapaikanhakijaa tilapäisestä terveydellisestä syystä ei voida palauttaa kotimaahansa tai jos hänen maasta poistamisensa ei käytännössä ole mahdollista esimerkiksi puuttuvien liikennöintiyhteyksien takia. Tilapäisen oleskeluluvan maasta poistamisen estymisen vuoksi saaneella henkilöllä ei ole oikeutta perheenjäsenien viemiseen.

OLESKELULUPATYYPIT

Jatkuvaluonteinen oleskelulupa merkitään kirjaintunnuksella A. Pakolaisuuden tai toissijaisen suojelun perusteella myönnettävä lupa myönnetään ensin neljäksi vuodeksi. Neljän vuoden jatkuvan maassa oleskelun jälkeen oleskelulupa muuttuu pysyväksi (P), jos oleskelulupaperusteet ovat vielä olemassa.

Muu kuin pakolaisuuden tai toissijaisen suojelun perusteella myönnettävä jatkuvaluontoinen oleskelulupa myönnetään ensin yhdeksi vuodeksi, minkä jälkeen, jos perusteet luvan jatkamiselle ovat olemassa, yleensä kolmeksi vuodeksi. Neljän vuoden jatkuvan oleskeluluvalla oleskelun jälkeen lupa muuttuu pysyväksi.

Tilapäinen oleskelulupa myönnetään enintään vuodeksi kerrallaan. Kahden vuoden yhtäjaksoisen maassa oleskelun jälkeen myönnetään jatkuva oleskelulupa, jos olosuhteet, joiden perusteella edellinen määräaikainen lupa myönnettiin, ovat edelleen voimassa.

